

Ks. Janusz Wilk, „*Teologia kontaktu*” na podstawie Listu św. Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16, Wyd. Księgarnia św. Jacka, Katowice 2006, 228 s. (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 31)

Książka ks. Janusza Wilka zatytułowana: „*Teologia kontaktu*” na podstawie Listu św. Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16, to opublikowana dysertacja doktorska napisana na WTL UŚ w Katowicach na seminarium Teologii Biblijnej NT pod kierunkiem ks. dra hab. Józefa Kozyry. Inspiracją dla wyboru tematu była refleksja Jana Pawła II i kard. Józefa Ratzingera, obecnego papieża Benedykta XVI, nad Kościołem w Europie w kontekście pierwszej ewangelizacji (s. 19). Aby skutecznie kontynuować to zadanie trzeba wracać do źródeł, do misyjnej działalności Apostołów przedstawionej w Piśmie Świętym NT. Dlatego autor książki zajął się pierwszą ewangelizacją Europy prowadzoną przez Pawła Apostoła (por. Dz 16).

Jej owocność była zależna od wielu czynników, m.in. od wzajemnych relacji interpersonalnych. Dokładnie chodzi o relacje między Pawłem a wspólnotą chrześcijańską w Filipii, która stała się pierwszym Kościołem w Europie. Ważną więc jest analiza kontaktu Pawła z Filipianami, ukazująca jego kryteria i podstawy teologiczne. Modelem „teologii kontaktu” stała się dla autora pierwsza gmina chrześcijańska w Europie, o której dowiadujemy się z Listu św. Pawła do Filipian i Dziejów Apostolskich 16. Dlatego te odniesienia biblijne zaznaczono w temacie rozprawy.

Janusz Wilk ukazał podjęte zagadnienie w trzech rozdziałach: (I) Środowisko kontaktu w Filipii; (II) Kontakt Pawła z mieszkańcami Filipii; (III) Podstawy „teologii kontaktu” – „być w Chrystusie” jako fundament wiary, nadziei i miłości.

Jak zaznacza we wstępie, jego opracowanie nie dotyczy samej tylko komunikacji interpersonalnej, badanej z punktu widzenia nauk psychologicznych. Jego studium kontaktu bada związek, łączność umożliwiającą wzajemne oddziaływanie w pierwszej założonej przez Pawła wspólnocie chrześcijańskiej w Europie w Filipii. W wypadku Pawła i Kościoła w Filipii fundamentem ich kontaktów jest Bóg, a ściślej Jezus Chrystus. Dlatego Apostoła ogniskuje swoje działania i życie wspólnoty na Chrystusie („być w Chrystusie”). Najpierw trzeba Go poznać, aby „żyć dla” na wzór Chrystusa i w łączności z Nim. Janusz Wilk zajął się „teologią kontaktu”, gdyż teologia ma pomóc zrozumieć to, czym żyli: Paweł, jego współpracownicy i chrześcijanie w Filipii (s. 20).

Sformułowanie: „teologia kontaktu” autor przejął od o. prof. Hugolina Langkammera (OFM), który w swoich publikacjach akcentuje jej modelową formę w kontekście związków Pawła z Filipianami (s. 19). Janusz Wilk zajął się kontaktami Pawła z gminą w Filipii, ich podłożem, formą i realizacją tak w aspekcie doczesnym, jak również eschatologicznym, stosując w egzegezie metodę historyczno-krytyczną oraz historyczno-społeczną.

Rozdział I, analityczny, ma charakter wprowadzający i jest zbudowany według planu: położenie, ogólny rys historyczny i charakterystyka miasta Filipii z jego mieszkańcami w czasach rzymskich oraz ich sytuacja społeczna i religijna.

W rozdziale II autor przedstawia sylwetkę Pawła w kontekście jego kontaktów z mieszkańcami Filipii na podstawie Dz 16 i Listu do Filipian. Omawia początki kontaktu Apostoła z Filipianami w czasie jego II podróży misyjnej, zajmuje się pierwszymi „Kościołami domowymi” w tym mieście i strukturą wspólnoty kościelnej. Ukazuje także

kontakty pośrednie Pawła z Filipianami przez wysłanników: Tymoteusza i Epafrodyta oraz przez list(y).

W rozdziale III „teologię kontaktu” rozpracowano na podstawie trzech cnót: wiary, nadziei i miłości. One bowiem uzdalniają chrześcijan do życia w jedności z Bogiem i zarazem kształtują działanie moralne wierzących. Cnoty te są owocem „życia w Chrystusie”, a więc osobistego z Nim kontaktu, który kształtuje więź społeczną i modeluje relacje międzyludzkie w życiu doczesnym i przyszłym w „ojczyźnie niebieskiej”.

Autor rozprawy, Janusz Wilk, ukazał „środowisko kontaktu w Filipii” (rozd. I), na podstawie bardzo bogatego materiału źródłowego, głównie archeologicznego (inskrypcje), dokumentującego słuszność wysuwanych twierdzeń. Odwołuje się też do bardzo licznych szczegółowych i ogólnych opracowań, w większości obcojęzycznych, prowadząc w przypisach szeroką dyskusję uzasadniającą przyjęte poglądy. Należy podkreślić, że prace te są najnowszej daty, co świadczy o dobrym przestudiowaniu problemu. Wyjątkowo ciekawe uwagi dotyczą składu etnicznego mieszkańców Filipii oraz ich wierzeń, co pozwala lepiej zrozumieć działalność ewangelizacyjną Pawła w tym mieście.

Wnikliwe i nowatorskie jest również opracowanie kontaktów Apostoła Pawła z Filipianami. skutkiem tej działalności były „Kościoły domowe” oraz struktura hierarchiczna gminy, umożliwiająca ciągłość kontaktów z Pawłem również przez list(y) i posłańców (rozd. II). Zderzenie się Ewangelii z pluralistycznym i wielonarodowym światem pogańskim w Filipii, z synkretyzmem religijnym i kulturalnym tego miasta, rozpoczęło nowy okres rozwoju chrześcijaństwa. Kościół zaczął rozwijać się tam głównie wśród pogan, przy nieznacznym udziale Żydów. Otwarcie się Pawła na pogan umożliwiło im przyjęcie jednego i prawdziwego Boga, który objawił się w Jezusie Chrystusie.

Ks. Janusz Wilk ukazuje również bliski i trwały kontakt Pawła z chrześcijanami w Filipii, którzy – mimo cierpień, podziałów i konfliktów wewnętrznych – stali się umiłowanym Kościołem dla Apostoła. Kontakt ten charakteryzował się „byciem w Chrystusie” dla drugich. „Być w Chrystusie” bowiem jest podstawą dla wiary, nadziei i miłości. Dlatego w pracy Janusza Wilka najbardziej oryginalnym wydaje się ukazanie „teologii kontaktu” w kontekście „bycia w Chrystusie” oraz w oparciu go na wierze, nadziei i miłości (rozd. III). Wiara w Chrystusa stoi u podstaw więzi międzyludzkich już przy powstaniu wspólnoty i dzięki swoim cechom umacnia w cierpieniu. Nadzieja pokładana w Chrystusie jest źródłem radości chrześcijańskiej i eschatologiczną kontynuacją „kontaktu”. Miłość zaś chrześcijańska wypływająca z więzi z Chrystusem rozciąga się na więź Pawła z gminą w Filipii. Wyrazem tej miłości i troski Apostoła o Filipian są ostrzeżenia przed oponentami oraz wezwanie do jedności i jednomyślności. Miłość chrześcijańska domaga się więc odpowiedzialności za osoby, z którymi jest się „w kontakcie”.

W kilku wnioskach końcowych dotyczących „teologii kontaktu” autor podkreśla, że „kontakt” ten musi być oparty na „byciu w Chrystusie”, bo jest łaską Bożą, wymaga wzajemnego zrozumienia, dobrego poznania się i jedności i prowadzi do wzajemnej odpowiedzialności, zaś swoje dopełnienie eschatologiczne znajduje w niebie (s. 192).

Solidność opracowania tematu poświadcza ogromna literatura głównie obcojęzyczna wykorzystana w pracy. Jej spis bibliograficzny przedstawiono na stronicach od 194 do 223. Autor bardzo rozbudował przypisy, przedstawiając w nich nie tylko odnośniki do wykorzystanych źródeł lecz prowadzi w nich szeroką dyskusję (może niekiedy za szeroko). Gruntownie też analizuje teksty biblijne i źródłowe pozabiblijne w językach oryginalnych (greckim, hebrajskim, łacińskim).

Materiał badawczy został więc właściwie opracowany, a stwierdzenia zostały uzasadnione naukowo przez solidną analizą lingwistyczno-egzegetyczną tekstów biblijnych i innych źródeł oraz poparte bardzo bogatą literaturą fachową, głównie obcojęzyczną.

Jedynie dość trudny język autora wymaga cierpliwości oraz wnikliwego czytania. Materiał został jednak przedłożony bardzo logicznie, a podjęty temat nie został wcześniej tak opracowany, dlatego praca ks. Janusza Wilka ma charakter na wskroś nowatorski.

Ks. Józef Kozyra

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 43,2 (2010), s. 456–458

Beata Urbanek, *Rola głosu Jezusa w dziele Objawienia. Studium z teologii Ewangelii według św. Jana*, Wyd. Księgarnia św. Jacka, Katowice 2009, 320 s. (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 50)

Dysertacja Beaty Urbanek ma stanowić kontynuację opracowań interesujących się przekazem Objawienia i komunikacją słowa. Skoro bowiem „Jezus jako Pośrednik Objawienia jest ostatnim Słowem Ojca” (J. Kudasiewicz) a „dla chrześcijanina głos Boży słyszalny za sprawą Chrystusa ma charakter absolutny” (J. Ratzinger), to istotnie trzeba także mówić o specjalnej roli głosu w komunikowaniu Objawienia (wstęp, s. 21).

Autorka rozprawy postawiła sobie pytanie: „jakie funkcje spełnia głos Jezusa – jedynego Objawiciela w Ewangelii św. Jana?”, na które stara się w miarę wyczerpująco odpowiedzieć. Tematu: „głos Jezusa w Ewangelii Jana” nie opracowano bowiem dotąd wystarczająco w badaniach naukowych tak, jak to proponuje B. Urbanek. „Głosem z nieba” w czwartej Ewangelii (12,18) zajął się w swej (nieopublikowanej) pracy doktorskiej Byung – Gook Kim (Kampen 1999) oraz kilku innych naukowców w artykułach publikowanych w CBQ (1981) oraz w Semeia (1993). Temat: „głos w Ewangelii Jana” podjął także Henryk Witczyk w książce: *Gesù – Giudice con la sua parola e la sua voce* (Gv 5,19nn; 12,44nn), Milano 1995.

Celem poszukiwań naukowych podjętych przez Beatę Urbanek było jednak zbadanie roli głosu Jezusa, tak jak to przedstawił Jan w swojej Ewangelii. Dlatego autorka przeanalizowała różne funkcje tego głosu oraz tytuły chrystologiczne, które są z nim związane, a także twórcze i dynamiczne działanie głosu Jezusa na odbiorców. Głos Jezusa w czwartej Ewangelii pojawia się w scenach wyjątkowych, w których podkreśla się odbiór Objawienia przez słuchanie prowadzące do wiary, zaś posłuszeństwo temu głosowi stanowi pierwszy krok na drodze stawania się uczniem Jezusa. Autorka rozprawy zbadała wszystkie perykopy, w których występuje słowo „głos” w odniesieniu do osoby Jezusa. Analiza literacka, historyczna i egzegeza tych tekstów Ewangelii Jana miała na celu lepsze ich zrozumienie oraz zwrócenie uwagi na ich głębię teologiczną. B. Urbanek czyni to z ogromną dokładnością, ukazując zarazem ich kontekst historyczny i kulturowy. W tym celu dokonuje również szczegółowej analizy egzegetycznej, uwzględniając najnowsze osiągnięcia filologii biblijnej. Zastosowana metoda historyczno-krytyczna oraz elementy nowoczesnej analizy narracyjnej i retorycznej, postulowanej przez Instrukcję Papieskiej Komisji Biblijnej o interpretacji Pisma Świętego w Kościele (1993 r.), ściśle podporządkowane zostały tematowi rozprawy. Wyznaczono trzy etapy badań każdego tekstu. Pierwszy, to badania literacko-historyczne. Autorka stara się ustalić najpierw granice perykopy i odkryć jej związek z kontekstem historycznym i literackim. Określa także gatunek literacki badanych perykop oraz ich strukturę. Drugi etap badań obejmuje analizę egzegetyczną, w której wyjaśnia również najważniejsze słowa charakterystyczne